

بررسی رابطه تقسیم سود و اجتناب مالیاتی

مینایه نورائی پيله رود

کارشناس ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی غیردولتی مقدس اردبیلی، اردبیل، ایران. (نویسنده مسئول)
Mynayeh472@gmail.com

حمیدرضا عزیزی

مدرس گروه حسابداری، موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی غیردولتی مقدس اردبیلی، اردبیل، ایران.
Gh_azizi60@yahoo.com

فریدون عظیمی

مدرس گروه حسابداری، موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی غیردولتی مقدس اردبیلی، اردبیل، ایران.
Azimi1555@yahoo.com

شماره ۳۰/پاییز ۱۳۹۹ (جلد دوم) /صص ۱۱-۱
چشم انداز حسابداری و مدیریت (دوره سوم)

چکیده

بررسی عوامل موثر بر اجتناب مالیاتی یکی از موضوعات دارای اهمیت بوده و شناسایی راه ها و عوامل موثر بر اجتناب و فرار مالیاتی برای دولت نیز بر کسی پوشیده نیست. از این رو هدف این تحقیق بررسی رابطه تقسیم سود با اجتناب مالیاتی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. روش انجام تحقیق توصیفی و از نظر هدف، کاربردی است. که در این تحقیق ۱۲۹ شرکت به عنوان نمونه از شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۶ مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه پژوهش نشان می دهد که تقسیم سود با اجتناب مالیاتی رابطه مستقیم و معنی داری دارد.
کلید واژگان: تقسیم سود، اجتناب مالیاتی، نرخ موثر مالیات.

مقدمه

اجتناب از مالیات از دیدگاه سنتی و مرسوم خود یک فعالیت حداکثرکنندهی ارزش تلقی می شود که ثروت را از دولت به سهامداران شرکت منتقل می کند. در چارچوب تئوری نمایندگی، تحقیقات اخیر استدلال می کنند که فعالیتهای اجتناب از مالیات، می تواند امکان رفتارهای فرصت طلبانه را به مدیریت بدهد. اجتناب از مالیات، نوعی استفاده از خلاءهای قانونی در قوانین مالیاتی در جهت کاهش مالیات است که می تواند از طریق انتقال درآمد به یک منطقه با مالیات کم و یا قیمت گذاری انتقالی انجام شود. با توجه به تعاریف مطرح شده در این زمینه، اجتناب مالیاتی بیانگر یک استراتژی مستمر و پایدار در زمینه برنامه ریزی مالی استراتژیک است که در برگیرنده فعالیتهای کاملاً قانونی است که از آنجا می توان به هدایت منابع واحد تجاری در جهت فعالیت های معاف از مالیات از جمله سرمایه گذاری در اوراق مشارکت، مطرح کردن معاملات و رویدادها در

یک محدوده زمانی معین جهت استفاده از مزایای مالیاتی و استفاده از روشهای حسابداری که صرفه جویی مالیاتی (سپر مالیاتی) بیشتری ایجاد می کنند، اشاره نمود (رضایی و جعفری نیارکی، ۱۳۹۴).

تصمیم تقسیم سود یکی از مهم ترین تصمیمات شرکت است. دریافت سود سهام یکی از راههای کسب بازدهی است. سیاست تقسیم سود را می توان ایجاد تعادل بین سود انباشته شرکت از یک طرف و پرداخت وجه نقد و انتشار سهام جدید از طرف دیگر تعریف کرد. حداکثر سازی سود و شیوه توزیع وجه نقد از جمله موضوعات مهمی هستند که مدیریت هر واحد تجاری باید بررسی و تفکر در مورد آن را به عنوان مهم ترین وظیفه خود در نظر داشته باشد.

تأمین مالی از محل منابع داخلی یعنی عدم توزیع سود نقدی از طرفی برای شرکت مطلوب به نظر می رسد و از طرف دیگر ممکن است برنامه سهامداران خرد برای تأمین بخشی از هزینه های زندگی از این بخش را تغییر دهد. در عین حال در شرکت های ایرانی، مرجع تصمیم گیر نهایی در خصوص تقسیم سود، مجمع عمومی عادی سالانه است (ایمانی پور، ۱۳۹۲).

اخبار مربوط به تقسیم سود و تغییرات سود تقسیمی نسبت به سال های گذشته برای سهامداران اهمیت بسزایی دارد. به طوریکه در این ارتباط تئوری ها و دیدگاه های زیادی مطرح شده است. به عبارتی، تغییر خط مشی تقسیم سود شرکت به سهامداران و سرمایه گذاران پیام می دهد که وضعیت مالی شرکت چگونه است. در خصوص تقسیم سود، تئوری ها و دیدگاه های زیادی مطرح شده است. برای مدیران و سرمایه گذاران نیز این مسأله از اهمیت زیادی برخوردار است. بنابراین، سیاست تقسیم سود که از سوی مدیران شرکت ها اتخاذ می شود بسیار حساس و با اهمیت است. با وجود اهمیت بسیار زیاد مالیات در ایران و راهکارهای افزایش این منبع درآمدی بسیار کلیدی و از طرف دیگر تأثیرگذاری تقسیم سود بر اجتناب از مالیات ما را به این واداشت که تحقیقی انجام دهیم که تأثیرگذاری تقسیم سود روی اجتناب مالیاتی را مورد بررسی قرار دهد. از اینرو این مقاله در صدد بررسی این سوال است که تقسیم سود چه رابطه ای با اجتناب مالیاتی دارد؟

تعریف واژگان تحقیق

✓ تقسیم سود

سیاست تقسیم سود یکی از مهم ترین مباحث در ادبیات مالی است زیرا سود تقسیمی بیانگر پرداخت های نقدی عمده شرکت ها و یکی از مهم ترین گزینه ها و تصمیمات پیش روی مدیران به شمار می رود. مدیران و مالکان می بایست تصمیم بگیرند که چه میزان از سود شرکت تقسیم و چه میزان در قالب سود انباشته یا سایر حساب ها در شرکت باقی بماند و سرمایه گذاری شود. سودی که بین سهامداران شرکت توزیع می شود سود سهام نامیده می شود. سود سهام به صورت نقدی، سهمی یا دارایی غیر نقدی است (خدای پور و همکاران، ۱۳۹۲). سود تقسیم شده هر سهم عبارت است از سود تقسیمی شرکت تقسیم بر تعداد سهام منتشره و در دست سهامداران. خط مشی تقسیم سود بر دیدگاه سهامداران در مورد خرید و فروش سهام اثر می گذارد، زیرا برخی از سهامداران عدم پرداخت سود را به مشکلات مالی شرکت تعمیم می دهند.

✓ اجتناب مالیاتی

از دیدگاه نظری، منظور از اجتناب مالیاتی، تلاش برای کاهش مالیات‌های پرداختی است (هانلون و هیتزمن^۱، ۲۰۱۰). فرار مالیاتی نوعی تخلف قانونی است اما اجتناب از مالیات، در واقع نوعی استفاده از خلأهای قانونی در قوانین مالیاتی برای کاهش مالیات است (حسینی و شعری، ۱۳۹۶). به‌طور کلی اجتناب از مالیات یک فعالیت گریز از مالیات بدون شکستن خطوط قوانین و درون چارچوب قوانین مالیات است (آگروال^۲، ۲۰۰۷). شرکت‌ها از طریق دو روش انتقال درآمد و قیمت‌گذاری انتقالی می‌توانند از پرداخت مالیات اجتناب نمایند (گراول^۳، ۲۰۱۵).

پیشینه پژوهش

حسین زاده (۱۳۹۸) به بررسی تعیین تاثیر تقسیم سود سهام بر اجتناب مالیاتی شرکت، با توجه به ارزش سهامداران پرداخت. پژوهش حاضر با استفاده از رگرسیون چند متغیره و داده‌های ترکیبی برای بازه زمانی ۱۳۸۸-۱۳۹۶ شرکت‌های فعال و پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران صورت گرفته است. نتایج حاکی از اینست که تقسیم سود بر اجتناب مالیاتی تاثیر منفی دارد. و همچنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد حاکمیت شرکتی شامل: اعضای غیر موظف هیئت مدیره و استقلال هیات مدیره بر اجتناب مالیاتی تاثیر دارد و نهایتاً در این پژوهش مشخص گردید حاکمیت شرکتی بر رابطه تقسیم سود و اجتناب مالیاتی تاثیر دارد.

حبیبی و برادران حسن‌زاده (۱۳۹۶)، به بررسی رابطه حاکمیت شرکتی با اجتناب مالیاتی پرداختند. جامعه آماری تحقیق، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است و با استفاده از روش حذف سیستماتیک ۱۰۶ شرکت به‌عنوان نمونه پژوهش در دوره زمانی بین سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴ انتخاب شد. نتایج تحقیق نشان داد بین درصد اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره با اجتناب مالیات (بر اساس نرخ مؤثر مالیات) رابطه وجود ندارد. همچنین بین درصد مالکیت اعضای هیئت‌مدیره با اجتناب مالیات (بر اساس نرخ مؤثر مالیات) و بین درصد سهامداران نهادی با اجتناب مالیات (بر اساس نرخ مؤثر مالیات) رابطه وجود دارد.

پراتما^۴ (۲۰۱۸)، به بررسی این موضوع پرداختند که آیا معامله با اشخاص وابسته و اجتناب مالیاتی بر ارزش شرکت تأثیرگذار است؟ جامعه آماری شامل ۱۸۴ شرکت تولیدی در اندونزی در طی بازه زمانی ۲۰۱۲ الی ۲۰۱۵ است. نتایج حاکی از این است که اجتناب مالیاتی باعث افزایش ارزش شرکت می‌شود. همچنین معامله با اشخاص وابسته بر ارزش شرکت تأثیر مستقیم دارد.

بینتی شفای و همکاران^۵ (۲۰۱۸)، به بررسی رابطه مدیریت سود، اجتناب مالیاتی و مسئولیت اجتماعی شرکت پرداختند. جامعه آماری شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس مالزی که در مجموع شامل ۸۰۶ شرکت می‌باشند و نهایتاً ۲۶۰ شرکت به‌عنوان نمونه مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج حاکی این مدیریت سود اجتناب از مالیات، رفتارهای اختیاری مدیریت است و انتظار بر این است که افشا مسئولیت اجتماعی، شرکت را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

¹ - Hanlon & Heitzman

² - Agrawal

³ - Gravelle

⁴ - Pratama

⁵ - Binti Shafai

فرضیه پژوهش

تقسیم سود با اجتناب مالیاتی رابطه معنی داری دارد.

روش شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت، یک تحقیق توصیفی با تأکید بر روابط همبستگی است، زیرا از یک طرف وضع موجود را بررسی می کند و از طرف دیگر، رابطه بین متغیرهای مختلف را با استفاده از تحلیل رگرسیون، تعیین می نماید بنابراین، در حوزه مطالعات پس رویدادی (استفاده از اطلاعات گذشته) قرار می گیرد و وابسته بر اطلاعات واقعی صورت های مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و سایر اطلاعات واقعی است. که با روش استقرایی به کل جامعه آماری قابل تعمیم خواهد بود.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش برگیرنده کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. نمونه های مورد بررسی از بین این شرکت ها بصورت زیر انتخاب شدند:

جدول (۱): نحوه انتخاب شرکتهای نمونه

۵۶۱	تعداد کل شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۶
	کسر می شود:
(۹۱)	تعداد شرکت هایی که سال مالی آنها منتهی به پایان اسفند نیست و یا طی دوره تحقیق تغییر سال مالی داده باشند.
(۸۳)	تعداد شرکت هایی که در گروه شرکت های هلدینگ، سرمایه گذاری و یا واسطه گری های مالی بوده اند.
(۱۴۳)	تعداد شرکت هایی که اطلاعات کامل آنها در دسترس نیست.
(۱۱۵)	تعداد شرکت های که بیش از سه ماه توقف معاملاتی داشته اند.
۱۲۹	نمونه غربالگری شده

مدل ها و متغیرهای پژوهش

به پیروی از راس مکلور و همکاران (۲۰۱۸)، به منظور آزمون فرضیه تحقیق از مدل رگرسیونی زیر بهره گرفته می شود:

$$\text{CashETR}_{it} = \alpha_0 + \beta_1 \text{DivTC}_{it} + \beta_2 \text{DivNTC}_{it} + \beta_3 \text{Size}_{it} + \beta_4 \text{Roa}_{it} + \beta_5 \text{Lev}_{it} + \beta_6 \text{Rdint}_{it} + \beta_7 \text{Intan}_{it} + \beta_8 \text{Industry} + \beta_9 \text{Year} + \varepsilon$$

که در آن

CashETR_{it} = اجتناب مالیاتی

DivTC_{it} = تقسیم سود قبل از کسر مالیات

DivNTC_{it} = تقسیم سود بعد از کسر مالیات

$$\text{Size}_{it} = \text{اندازه شرکت}$$

$$\text{Roa}_{it} = \text{سودآوری}$$

$$\text{Lev}_{it} = \text{اهرم مالی}$$

$$\text{Rdint}_{it} = \text{هزینه تحقیق و توسعه}$$

$$\text{Intan}_{it} = \text{نسبت دارایی نامشهود به کل دارایی}$$

$$\text{Industry}_{it} = \text{متغیر ساختگی صنعت}$$

$$\text{Year}_{it} = \text{متغیر ساختگی سال}$$

متغیر وابسته

متغیر وابسته در این تحقیق به شرح زیر است:

معیارهای مختلفی برای اندازه‌گیری اجتناب مالیاتی وجود دارد که عبارتند از:

- نرخ مؤثر مالیات نقدی (*Cash ETR*): نرخ مؤثر مالیات نقدی برابر است با مالیات نقدی پرداختی تقسیم بر سود قبل از کسر مالیات، ضرب در منفی یک (-۱) (کوستر و همکاران^۱، ۲۰۱۶).

مالیات نقدی پرداختی

$$(-1) \times \frac{\text{مالیات نقدی پرداختی}}{\text{سود قبل از کسر مالیات}} = \text{نرخ مؤثر مالیات نقدی}$$

- نرخ مؤثر مالیات مبتنی بر سود حسابداری (*ETR*): برابر است با هزینه مالیات شرکت در پایان سال مالی تقسیم بر درآمد قبل از مالیات شرکت *i* در پایان سال مالی *t*. هر چه اندازه این شاخص بزرگ‌تر باشد، سطح اجتناب از پرداخت مالیات کمتر است (شجاع و نیک کار، ۱۳۹۶).

$$\text{نرخ مؤثر مالیات مبتنی بر سود حسابداری} = \frac{\text{هزینه مالیات شرکت}}{\text{سود قبل از کسر مالیات}}$$

- تفاوت سود حسابداری و سود مشمول مالیات (*BTD*): تفاوت بین سود حسابداری و سود مشمول مالیات شرکت که از طریق تفاوت سود حسابداری (سود قبل از کسر مالیات) و سود مشمول مالیات محاسبه می‌شود. همچنین به منظور همگن سازی، این متغیر بر ارزش دفتری کل دارایی‌ها تقسیم می‌شود (کوستر و همکاران، ۲۰۱۶).

$$\text{BTD} = \frac{\text{PI} - \text{TI}}{\text{TA}}$$

در رابطه فوق خواهیم داشت:

PI: سود قبل از کسر مالیات شرکت (قابل استخراج از صورت سود و زیان)

TA: جمع کل دارایی‌ها

¹ Koester & et al

TI: سود مشمول مالیات که از طریق رابطه ذیل محاسبه می‌شود (کرباسی یزدی و صالح، ۱۳۹۲):

$$TI = \frac{CTE}{t} \times (1-t)$$

CTE: مالیات سال جاری (قابل استخراج از صورت سود و زیان)

t: نرخ قانونی مالیاتی شرکت های بورسی

متغیر مستقل

یک ویژگی از محیط فیزیکی یا اجتماعی است که بعد از انتخاب، دخالت یا دست‌کاری شدن توسط محقق، مقادیری را می‌پذیرد تا تأثیرش بر روی متغیر دیگر یعنی متغیر وابسته مشاهده شود. به زبان دیگر متغیری که توسط پژوهشگر اندازه‌گیری، دست‌کاری و یا انتخاب می‌شود؛ تا تأثیر یا رابطه آن را بر متغیر و یا متغیرهای دیگری، اندازه‌گیری کند، متغیر مستقل نامیده می‌شود.

متغیر مستقل در این تحقیق تقسیم سود است که برای بررسی و مقایسه دقیق‌تر از نسبت تقسیم سود که از تقسیم سود تقسیمی هر سهم به سود هر سهم به دست می‌آید استفاده می‌شود.

$$DIVPP = \frac{DPS_{it}}{EPS_{it}}$$

سود تقسیمی هر سهم از تقسیم کل سود پرداختی (مصوب مجمع عادی سالانه) بر تعداد سهام بخشی از سود پس از کسر مالیات به ازاء هر سهم DPS شرکت به دست می‌آید، به عبارت دیگر از تقسیم سود پس از EPS است که توسط شرکت پرداخت می‌شود. از طرف دیگر سود هر سهم کسر مالیات شرکت، بر تعداد کل سهام شرکت محاسبه می‌شود، که نشان دهنده سودی است که یک شرکت در یک دوره زمانی مشخص به ازای یک سهم عادی به دست آورده است (نو، ۱۳۸۵). در واقع درآمد سهامداران عمومی، باقیمانده سود، پس از توزیع سهم کارفرمایان، عرضه کنندگان، ارائه دهندگان خدمات، صاحبان سهام ممتاز و بستانکاران است.

متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت (SIZE): برابر لگاریتم طبیعی مجموع دارایی‌ها است.

سودآوری (ROA): عبارت است از نرخ بازده دارایی‌های شرکت که با استفاده از سود خالص به میانگین دارایی‌های طی دوره حاصل می‌شود.

اهرم مالی (LEV): برابر است با نسبت مجموع بدهی‌ها به مجموع دارایی‌ها

هزینه تحقیق و توسعه (RDINT): برابر لگاریتم طبیعی هزینه تحقیق و توسعه

نسبت دارایی نامشهود به کل دارایی (INTAN): برابر است با تقسیم دارایی نامشهود بر کل دارایی.

نتایج تحقیق

جدول زیر نتایج آمار توصیفی تحقیق را نشان می دهد. این جدول شامل میانگین، میانه، کمترین، بیشترین و انحراف معیار کلیه متغیرها می باشد.

جدول (۲): آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	نماد	تعداد مشاهدات	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار
اجتناب مالیاتی	CASHETR	۹۰۳	-۰,۰۹۳۸۹۹	۰,۰۷۹۷۵۴	۰,۰۱۲۵۴۵	-۰,۲۲۵۰۸۲	۰,۰۹۰۴۶۱
تقسیم سود قبل از مالیات	DIVTC	۹۰۳	۰,۷۰۴۹۰۹	۰,۳۷۸۷۶۷	۳,۲۳۵۶۴۶	-۰,۷۲۴۴۹۲	۱,۰۱۰۴۹۴
تقسیم سود بعد از مالیات	DIVNTC	۹۰۳	۰,۵۹۷۹۳۰	۰,۳۳۶۵۷۸	۲,۷۶۹۱۳۰	-۰,۷۲۴۴۹۲	۰,۸۷۳۰۴۶
اندازه شرکت	SIZE	۹۰۳	۱۳,۹۸۸۵۲	۱۳,۸۷۳۸۰	۱۶,۶۶۸۸۵	۱۱,۸۸۷۱۶	۱,۲۲۹۰۵۵
سودآوری	ROA	۹۰۳	۰,۰۶۳۵۰۴	۰,۰۵۲۱۰۱	۰,۲۵۵۴۴۶	-۰,۰۹۴۱۸۶	۰,۰۸۵۸۷۵
اهرم مالی	LEV	۹۰۳	۰,۵۸۳۴۴۸	۰,۵۹۳۴۶۹	۱,۰۸۱۰۱۳	۰,۱۶۸۵۴۶	۰,۲۴۲۵۹۲
هزینه تحقیق و توسعه	RDINT	۹۰۳	۱,۱۰۹۵۵۴	۱,۰۹۴۵۱۴	۸,۹۳۹۰۵۶	۰,۰۰۰۰۰۰	۲,۷۶۵۴۵۲
نسبت دارایی نامشهود به کل دارایی	INTAN	۹۰۳	۰,۰۰۶۱۷۱	۰,۰۰۲۱۷۰	۰,۰۳۲۸۷۸	۰,۰۰۰۰۰۰	۰,۰۰۸۸۳۴

در جدول ۲ برخی از مفاهیم آمار توصیفی متغیرها، شامل میانگین، میانه، حداقل مشاهدات، حداکثر مشاهدات و انحراف بیان شده است. به عنوان مثال، نتایج نشان می دهد که در شرکت های مورد بررسی، میانگین اجتناب مالیاتی ۰,۰۹۳-٪ است که با توجه به انحراف معیار (۰,۰۹۰٪) به دست آمده می توان گفت که اجتناب مالیاتی شرکت های مورد بررسی از نوسان نسبتاً بالایی برخوردار نیست. میانگین سودآوری ۰,۰۶٪ می باشد که با توجه به انحراف معیار ۰,۰۸٪ می توان گفت که سودآوری شرکت های مورد بررسی از نوسان شدیدی برخوردار نیست و همچنین میانگین استقلال هیئت مدیره در شرکت های مورد بررسی تقریباً ۳ عضو غیرموظف است که با توجه به انحراف معیار ۱ از نوسان نسبتاً شدیدی برخوردار نمی باشد.

بررسی مانایی متغیرهای تحقیق

نتایج آزمون مانایی در جدول ۳ درج گردیده است. بر اساس آزمون «لوین، لین و چو»^۱ چون مقدار احتمال همه متغیرها کمتر از ۵٪ بوده است، همه متغیرهای مستقل، وابسته و کنترلی در دوره تحقیق در سطح پایا^۲ بوده اند پایایی بدین معنی است که میانگین و واریانس متغیرهای تحقیق در طول زمان و کواریانس متغیرها بین سال های گوناگون ثابت بوده است. همان گونه که در جدول ۳ ملاحظه می شود همه متغیرها مانا هستند و نیازی به آزمون هم جمعی^۳ وجود ندارد.

¹ Levin, Lin & Chu.

² Stationarity

³ Cointegration test

جدول (۳): نتایج آزمون مانایی متغیرهای تحقیق

نتایج	آزمون لوین، لین و چو	آماره	نماد	نام متغیرها
	احتمال			
مانا	۰.۰۰۰۰	-۱۹۳,۴۳۶۰	CASHETR	اجتناب مالیاتی
مانا	۰.۰۰۰۰	-۳۲.۷۱۳۵	DIVTC	تقسیم سود قبل از مالیات
مانا	۰.۰۰۰۰	-۲۱.۵۰۹۷	DIVNTC	تقسیم سود بعد از مالیات
مانا	۰.۰۰۰۰	-۸۲.۳۹۳۳	SIZE	اندازه شرکت
مانا	۰.۰۰۰۰	-۲۷.۲۹۰۸	ROA	سودآوری
مانا	۰.۰۰۰۰	-۱۲.۱۳۲۱	LEV	اهرم مالی
مانا	۰.۰۰۰۰	-۱۷.۴۸۴۴	RDINT	هزینه تحقیق و توسعه
مانا	۰.۰۰۰۰	-۸۲.۳۲۱۴	INTAN	نسبت دارایی نامشهود به کل دارایی

ماخذ: یافته‌های تحقیق

کنترل اثر سال و صنعت در داده‌های ترکیبی

باتوجه به اینکه عامل متغیر سال و صنعت به عنوان متغیر کنترلی وارد مدل شده و اثر آن کنترل خواهد شد از این رو دیگر نیازی به استفاده از آزمون F لیمر و هاسمن نمی شود. برای استفاده از مدل‌های رگرسیون در ساختار داده‌های پانل، علاوه بر انجام آزمون‌های مختلف و به‌کارگیری متغیرهای کنترلی، ضرورت دارد به‌منظور حصول نتایج قابل‌اتکا دو عامل تاثیرگذار سال و صنعت نیز کنترل شوند. زیرا، داده‌ها در ساختار پانل هم بین سال‌های مختلف و هم بین صنایع گوناگون تغییر می‌کنند. لذا، برای این که تأثیر تغییرات سال و صنعت بر ارتباط بین متغیرهای اصلی تحقیق کنترل شود، معمولاً از این دو متغیر کنترلی نیز در مدل رگرسیون استفاده می‌شود. یکی از دلایل اضافه کردن متغیرهای سال و صنعت به مدل‌های رگرسیون، رفع مشکل احتمالی خودهمبستگی سریالی ایجاد شده در باقی مانده‌های مدل مربوط به شرکت‌های فعال در صنایع یکسان و سال‌های مشترک است.

تخمین مدل و تجزیه و تحلیل نتایج

فرضیه اول: تقسیم سود بر اجتناب مالیاتی رابطه معنی داری دارد.

به منظور آزمون فرضیه از نتایج تخمین مدل ارائه شده در جدول (۴) بهره گرفته شده است. مقدار احتمال (یا سطح معنی داری) F برابر ۰,۰۰۰۰ بوده و چون این مقدار کمتر از ۰,۰۵ می باشد، فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵٪ رد می شود، یعنی کل مدل ما معنی دار می باشد. مقدار آماره دوربین- واتسون ۲,۰۳۵ می‌باشد که این مقدار، عدم وجود خود همبستگی خطاها را نشان می‌دهد. نتایج مربوط به ضریب تعیین تعدیل شده نشان می دهد، تقریباً ۰,۳۶٪ تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیرهای مستقل و کنترلی مدل، توضیح داده می شوند.

نتایج نشان می دهد که در سطح اطمینان ۹۵٪، متغیر تقسیم سود قبل از مالیات و تقسیم سود بعد از مالیات موجود در مدل معنی دار است. نتایج حاصل از متغیرهای کنترلی نشان می دهد که متغیر اندازه شرکت رابطه معکوس و معنا داری

ندارد، متغیر سود آوری رابطه معکوس و معناداری دارد در حالی که متغیرهای اهرم مالی و هزینه تحقیق و توسعه رابطه مستقیم و معناداری دارد. و همچنین متغیرنسبت دارایی نامشهود به کل دارایی رابطه مستقیم و معناداری ندارد. در حالت کلی نتایج نشان می دهد که ضریب متغیر تقسیم سود قبل از مالیات، ۰,۲۲۹۵۸۲- بوده که نشان دهنده تأثیر معکوس تقسیم سود قبل از مالیات بر اجتناب مالیاتی می باشد که با توجه به احتمال آماره t ضریب متغیر نوع حسابرس در سطح اطمینان ۹۵٪ معنی دار می باشد، همچنین نتایج نشان می دهد که ضریب متغیر تقسیم سود بعد از مالیات، ۰,۲۳۹۰۵۴ بوده که نشان دهنده تأثیر مستقیم تقسیم سود بعد از مالیات بر اجتناب مالیاتی می باشد که با توجه به احتمال آماره t ضریب متغیر نوع حسابرس در سطح اطمینان ۹۵٪ معنی دار می باشد به عبارت دیگر می توان گفت که تقسیم سود بر اجتناب مالیاتی تأثیر مستقیم و معنی داری دارد. با توجه به موارد فوق می توان در سطح اطمینان ۹۵٪ فرضیه اول تحقیق را پذیرفته شده تلقی نمود این موضوع نشان دهنده این است که در صورت افزایش تقسیم سود، اجتناب مالیاتی افزایش می یابد و برعکس.

جدول (۴): نتایج تخمین مدل اول تحقیق

متغیر وابسته: اجتناب مالیاتی					
روش تخمین: رگرسیون حداقل مربعات تعمیم یافته					
$\text{CashETR}_{it} = \alpha_0 + \beta_1 \text{DivTC}_{it} + \beta_2 \text{DivNTC}_{it} + \beta_3 \text{Size}_{it} + \beta_4 \text{Roa}_{it} + \beta_5 \text{Lev}_{it} + \beta_6 \text{Rdint}_{it} + \beta_7 \text{Intan}_{it} + \beta_8 \text{Industry} + \beta_9 \text{Year} + \varepsilon$					
متغیرها	نماد	ضریب برآوردی	خطای استاندارد	آماره - t	احتمال
مقدار ثابت	C	-۰.۱۳۵۷۵۴	۰.۰۳۰۶۲۰	-۴.۴۳۳۵۵۳	۰.۰۰۰۰۰
تقسیم سود قبل از مالیات	DIVTC	-۰.۲۲۹۵۸۲	۰.۰۱۴۱۷۱	-۱۶.۲۰۰۳۱	۰.۰۰۰۰۰
تقسیم سود بعد از مالیات	DIVNTC	۰.۲۳۹۰۵۴	۰.۰۱۵۵۴۳	۱۵.۳۸۰۲۹	۰.۰۰۰۰۰
اندازه شرکت	SIZE	-۰.۰۰۰۰۷۱۳	۰.۰۰۰۲۶۳۴	-۰.۲۷۰۸۰۳	۰.۷۸۶۶
سودآوری	ROA	-۰.۰۴۹۷۱۲	۰.۰۱۸۶۴۳	-۲.۶۶۶۵۷۰	۰.۰۰۰۷۸
اهرم مالی	LEV	۰.۰۵۴۶۰۱	۰.۰۱۲۰۰۵	۴.۵۴۸۱۵۶	۰.۰۰۰۰۰
هزینه تحقیق و توسعه	RDINT	۰.۰۰۰۱۸۶۷	۰.۰۰۰۰۹۹۹	۱.۸۶۹۴۷۰	۰.۰۰۰۱۹
نسبت دارایی نامشهود به کل دارایی	INTAN	۰.۳۰۶۰۶۵	۰.۱۷۱۸۳۴	-۱.۷۸۱۱۷۳	۰.۰۷۵۳
متغیر ساختگی صنعت	Industry			در نظر گرفته شده است	
متغیر ساختگی سال	Year			در نظر گرفته شده است	
ضریب تعیین اولیه			۳۸۴۰۸۳.۰		
ضریب تعیین تعدیل شده			۳۶۸۷۷۱.۰		
دوربین - واتسون			۰۳۵۰۴۵.۲		
آماره F			۱۵۹۹.۴۳۹		
احتمال (آماره F)			۰.۰۰۰.۰		

ماخذ: یافته‌های تحقیق

بحث و نتیجه گیری

بر اساس فرضیه اول تحقیق انتظار می رود که تقسیم سود بر اجتناب مالیاتی تأثیر معناداری داشته باشد. به منظور آزمون این فرضیه، مدل رگرسیونی حداقل مربعات تعمیم یافته برآورد گردید که نتایج تخمین مدل، در جدول (۴) ارائه گردیده است. با استفاده از آماره t معنی داری ضریب برآوردی متغیرهای تقسیم سود قبل از مالیات و تقسیم سود بعد از مالیات بررسی شد که نتایج حاکی از معنی داری ضریب برآوردی متغیر تقسیم سود است. همچنین احتمال آماره F نشان می دهد که کل مدل برآوردی معتبر است. در حالت کلی در سطح اطمینان ۹۵٪ نتایج نشان می دهد که تقسیم سود بر اجتناب مالیاتی تأثیر مستقیم و معنی دار دارد به عبارت دیگر، در صورت افزایش تقسیم سود، اجتناب مالیاتی افزایش می یابد و برعکس. این یافته ها با نتایج تحقیق انجام شده توسط حاجیان نژاد و همکاران (۱۳۹۸)، زارع شیبانی (۱۳۹۷)، راس مک لور و همکاران (۲۰۱۸)، بینتی شفای و همکاران (۲۰۱۸)، پراتما (۲۰۱۸) مطابقت دارد. همچنین این یافته ها با نتایج تحقیق انجام شده توسط نصیری و همکاران (۱۳۹۸)، فلاح رضانی و همکاران (۱۳۹۷)، وحدانی و همکاران (۱۳۹۷) مطابقت ندارد.

پیشنهادات

با توجه به اینکه شرکت ها زمانی که نمی توانند سود را سرمایه گذاری کنند اقدام به تقسیم سود می کنند، به مدیران شرکت ها پیشنهاد می شود با نگهداری وجه نقد و پرداخت کمتر سود بین سهامداران از این منابع به عنوان فرصت هایی برای سرمایه گذاری و در نتیجه دستیابی به رشد استفاده نمایند.

منابع

- ✓ ایمانی پور مقدم، علی، (۱۳۹۲)، بررسی رابطه بین تغییرات سود تقسیمی و تغییرات سودهای آتی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، ماهنامه حسابداری، سال هشتم، صص ۸۱-۹۳.
- ✓ خدای پور، احمد، هوشمند زعفرانی، رحمت اله، دلدار، مصطفی، (۱۳۹۲)، بررسی تأثیر نرخ مؤثر مالیاتی بر سیاست تقسیم سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهشنامه مالیات، شماره ۱۷، صص ۳۱-۵۵.
- ✓ حسین زاده، مصطفی، (۱۳۹۸)، تأثیر تقسیم سود سهام بر اجتناب مالیاتی شرکت: با توجه به ارزش سهامداران، چهارمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در مدیریت، اقتصاد و توسعه، <https://civilica.com/doc/915050>.
- ✓ حبیبی سلطان احمدی، سیامک، برادران حسن زاده، رسول (۱۳۹۶)، رابطه حاکمیت شرکتی با اجتناب مالیاتی، سومین کنفرانس بین المللی مدیریت، حسابداری و اقتصاد دانش بنیان با تأکید بر اقتصاد مقاومتی، تهران، دانشگاه علامه مجلسی.
- ✓ حسینی، مسعود، شعری، صابر، (۱۳۹۶)، بررسی تأثیر توانایی مدیریت بر اجتناب مالیاتی، مجله دانش حسابداری، دوره هشتم، شماره یک، صص ۱۰۷-۱۳۴.
- ✓ رضایی، فرزین، جعفری نیارکی، روح اله، (۱۳۹۴)، رابطه بین اجتناب مالیاتی و تقلب در حسابداری شرکتها، پژوهشنامه مالیات، شماره بیست و ششم، مسلسل ۷۴، صص ۱۰۹-۱۳۴.
- ✓ زارع شیبانی، ایوب، (۱۳۹۷)، بررسی رابطه سود تقسیمی و ثروت سهامداران در بورس اوراق بهادار تهران، همایش بین المللی مدیریت، حسابداری و اقتصاد دانش بنیان، مشهد، شرکت تعاونی دانش بنیان کمرآوش.

- ✓ شجاع، طاهره، نیک کار، بهزاد، (۱۳۹۶)، بررسی رابطه میان معیارهای نظام راهبری شرکتی و کیفیت حسابداری با اجتناب از پرداخت مالیات، دانش حسابداری و حسابداری مدیریت، سال ششم، شماره ۲۴، صص ۴۱-۵۵.
- ✓ فلاح رضانی داخل، سپیده، کیقبادی، امیررضا، (۱۳۹۷)، اثر تعدیلی ساختار مالکیت بر رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و سیاست تقسیم سود، پنجمین کنفرانس ملی پژوهشهای کاربردی در مدیریت و حسابداری، تهران، انجمن مدیریت ایران.
- ✓ نصیری، مهرباب، ایروانی قلعه سرخ، فهیمه، (۱۳۹۸)، بررسی اثر راهبری شرکتی بر رابطه بین مدیریت سود و سیاست های تقسیم سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، چشم انداز حسابداری و مدیریت، شماره ۶ صص ۶۵-۹۱.
- ✓ وحدانی، محمد، محمدی مهر، جواد، (۱۳۹۷)، بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی با شاخص سودآوری و ارزش شرکت، همایش تولید ملی و اشتغال پایدار، چالش ها و راهکارها، بروجرد، دانشگاه آیت اله بروجردی (ره).
- ✓ Agrawal, K. (2007). Corporate Tax Planning, sixth edition, Delhi University, 1, 1-13.
- ✓ Binti Shafai, N. Azlan Bin Amran. Yuvaraj Ganesan (2018). Earnings Management, Tax Avoidance and Corporate Social Responsibility: Malaysia Evidence. International Academic Journal of Accounting and Financial Management, Vol. 5, No. 3, pp. 41-56
- ✓ Gravelle, J.G. (2015). Tax havens: International tax avoidance and evasion. Washington, DC: Congressional Research Service. Ross McClure, Chyz, J., Gaertner, F., Kausar, A & . Watson, L.(2018). The Impact of Profit Sharing on Tax Avoidance by Modifying the Role of Board Independence, American Journal of Small Business .11(3),51-64.
- ✓ Hanlon, M., and S. Heitzman.(2010). "A review of tax research" Journal of Accounting and Economics, 50 (2- 3): 127-178.
- ✓ Ross McClure, Chyz, J., Gaertner, F., Kausar, A & . Watson, L.(2018). The Impact of Profit Sharing on Tax Avoidance by Modifying the Role of Board Independence, American Journal of Small Business. 11(3),51-64